

Klimat-och näringslivsdepartementet
kn.remissvar@regeringskansliet.se

Remiss om Naturvårdsverkets delredovisning av uppdraget att se över vilka arter som bör vara nationellt fridlysta

Er beteckning: KN2026/00195

Sammanfattning

Länsstyrelsen tillstyrker att listan över nationellt fridlysta arter uppdateras utifrån behov av skydd. Det ökar förståelsen för skyddet och därmed efterlevnaden.

Länsstyrelsen överlåter bedömning av skyddsbehovet ur nationellt perspektiv åt sakkunniga myndigheter. Däremot ställer sig Länsstyrelsen frågande till om det regionala perspektivets betydelse för arters utbredningsområde och regionala populationers betydelse för den nationella bedömningen har vägts in i tillräcklig grad för att inte förändringarna ska riskera negativa effekter för hotade arter.

Länsstyrelsen ställer sig frågande till om lagstiftningen blir enklare och tydligare för enskilda aktörer när så många skyddsnivåer och undantag införs. Det bedöms uppstå många situationer när det för verksamhetsutövare och allmänhet kan bli oklart om arterna omfattas av skydd eller inte, vilket försvårar efterlevnaden.

Länsstyrelsen konstaterar att förändringarna kommer att leda till ett ökat informationsbehov inledningsvis, men också att det kontinuerligt kommer att finnas ett behov av ökad vägledning i enskilda ärenden. Ärendemängden bedöms totalt sett oförändrad.

Länsstyrelsen tillstyrker fridlysningen av arterna ål, flodpärlmussla, och veronikanätfjäril, men ställer sig frågande till fridlysning av igelkott, fönsterlav och renlavar. Länsstyrelsen tillstyrker lättnader i skyddet av mistel, men avstyrker ett fullständigt borttagande av fridlysning för mistel i Västmanlands län. Länsstyrelsen ställer sig frågande till borttagande av fridlysningen för backsippa, vädnnätfjäril och spetsnate i Västmanland.

Förslag på arter som bör vara nationellt fridlysta

Ål och flodpärlmussla

Länsstyrelsen tillstyrker fridlysning av ål och flodpärlmussla. Båda dessa arter förekommer i Västmanland och har ett behov av utökat formellt skydd regionalt. Bättre anpassningar av både verksamheter och enskilda åtgärder i syfte att förhindra skada på arterna och stärka populationerna inom länet bedöms avgörande för bevarandestatusen regionalt.

Veronikanätfjäril

Länsstyrelsen tillstyrker fridlysning av veronikanätfjäril. Arten bedöms visserligen med stor sannolikhet vara nationellt utdöd, då inga fynd har gjorts sedan 2019. Några av de sist kända lokalerna finns i Västmanland och om arten skulle återupptäckas på dessa platser bedöms fridlysning vara ett nödvändigt formellt skydd. Det minskar risken för negativ påverkan genom insamling eller andra åtgärder som kan skada arten eller dess livsmiljöer.

Mistel

Om populationerna i länet ska kunna bevaras på livskraftiga nivåer och inte minska sin geografiska utbredning bör misteln vara fridlyst i Västmanland enligt samma kriterier som för övriga landet.

Länsstyrelsen tillstyrker därför att skyddet lättas för misteln för verksamheter som inte har till syfte att ta bort misteln, men avstyrker ett fullständigt borttagande av skyddet i hela länet. I stället föreslås ett undantag motsvarande det som finns idag för de områden där den är lokalt mycket vanlig.

Förslaget innebär en försvagning av skyddet genom att fridlysning endast ska avse plockning för kommersiellt bruk samt borttagande med rötter. Länsstyrelsen bedömer därför att en mycket stor del av populationerna i tätorter kommer att försvinna till följd av verksamheter med annat syfte. Om även plockningsförbudet skulle tas bort för de enda områden där den är talrik, bedöms arten riskera att minska till ogynnsamma nivåer på nytt. Anledningen till det ursprungliga skyddet var att arten är en halvparasit som människan i stor utsträckning tog bort, dels i syfte att vårda träden, dels i syfte att sälja. Denna hotbild bedöms kvarstå, i synnerhet där misteln är

vanlig, och det finns därför anledning att fortsatt låta den delen av skyddet gälla samtliga län där arten förekommer.

Länsstyrelsen konstaterar samtidigt att misteln ofta innebär att särskilt värdefulla träd, till exempel lindar, får en försämrad vitalitet till följd av konkurrensen mellan trädet och misteln. Detta kan utgöra ett hot mot Mälardalens lindmiljöer som hyser en unik fauna av vedlevande insekter. När gamla lindar angrips av mistel tappar de snabb vitalitet och ett fullständigt skydd mot borttagande av mistlar skulle försvåra arbetet inom åtgärdsprogram för skalbaggar på gammal lind. Skyddet för misteln bör inte hindra att värdefulla träd sköts på ett sätt som är bra för trädets långsiktiga överlevnad. Därför föreslår Länsstyrelsen att ett undantag gällande misteln läggs till, motsvarande det som finns idag, som innebär att misteln i områden med täta populationer alltid får skördas och beskäras om det kan ske utan att bevarandestatusen för den lokala populationen försämras. Länsstyrelsen noterar att remissen inte belyser huruvida befintligt undantag ska finnas kvar i någon form eller inte. Detta bör tydliggöras.

Misteln har sin starkaste utbredning i Västmanland och populationerna i länet bedöms mycket viktiga för artens förutsättningar att sprida sig vidare i landet, men arten har en mycket ojämn fördelning i länet. Den är enbart vanlig i Västerås och Kungsörs kommuner samt i Köpings tätort. I övriga delar av länet är den mer ovanlig eller saknas. Det vore därför inte ändamålsenligt att ta bort skyddet i hela länet. Om nuvarande förslag genomförs bör det förtydligas så att det framgår om hela länet eller bara vissa kommuner avses. Begreppet "Mälardalen" är inte tydligt definierat och därför inte funktionellt i sammanhanget.

Länsstyrelsen vill också uppmärksamma om artens känslighet och korta spridningsavstånd, som vid minskad täthet kan leda till att utbredningen minskar igen. Länsstyrelsens erfarenhet regionalt är att arten är känslig för extrem torka och kalla vintrar, situationer då många mistlar dör och som riskerar att öka eftersom extremväder blir vanligare. Detta motverkas delvis av att de gynnas av ett generellt varmare klimat, men den samlade effekten på sikt är inte vetenskapligt bedömd. De flesta mistelträd i Västmanland står dessutom i tätorter, i exploaterade områden där utrymmet är begränsat och där skyddet idag bedöms vara viktigt för att bibehålla de lokala populationerna inom rimliga spridningsavstånd. Länsstyrelsen menar att konsekvenserna för ett fullständigt

upphävande av fridlysningen för mistel i Västmanlands län inte är tillräckligt utredda och att detta måste göras innan skyddet hävs, om arten inte ska riskera att minska till nivåer som inte kan upprätthålla en god bevarandestatus långsiktigt.

Eftersom misteln är en trädlevande halvparasit är det otydligt vad ett skydd mot uppgrävning skulle innebära i praktiken. Man bör förtydliga att detta för en trädlevande parasit innebär att grenar med mistel inte får kapas.

Igelkott

Länsstyrelsen ställer sig frågande till att behovet av fridlysning av igelkott på tomtmark är motiverad utifrån att risken för skador som har en avgörande påverkan på populationsnivån av igelkott bedöms liten. Länsstyrelsen bedömer också att ärendemängden avseende såväl dispensprövning som tillsyn och samråd om artskydd kommer att öka drastiskt om igelkotten fridlyses enligt förslaget.

De största hoten mot igelkotten är biltrafik och ett alltför rationellt jordbruk där strukturer tas bort som gynnar arten. Inget av dessa hot avhjälpas genom fridlysning. Skyddet bedöms främst få konsekvenser för enskilda tomtägare samt kommuner vid detaljplanering. Igelkottar bor ofta under verandor, i trädgårdar eller i andra grönytor med lämpliga strukturer såsom parker. Om arten fridlyses enligt förslaget skulle det kunna leda till behov av dispensprövning för åtgärder som innebär ändringar i den livsmiljö igelkotten nyttjar. Länsstyrelsen bedömer att fridlysning av igelkott kan få en viss positiv effekt för dess överlevnad i samband med detaljplanering, genom att denna i så fall måste anpassas för att inte riskera otillåten påverkan på arten. Motsvarande positiv effekt vid fridlysning av arten i enskilda trädgårdar bedöms inte motiverad i förhållande till ökat tillsynsbehov och liten risk för skada. Länsstyrelsen föreslår därför ett undantag för tomtmark om fridlysningen införs.

Väddnätfjäril, backsippa och spetsnate

Länsstyrelsen ställer sig frågande till om fridlysningen för väddnätfjäril, backsippa och spetsnate kan tas bort i enlighet med förslaget, utan att det riskerar att drabba den regionala populationen och därmed utbredningsområdet. Väddnätfjäril finns bara i ett begränsat område i mellansverige och är känslig för

påverkan från exploatering, körning med maskiner med mera. Skyddet genom Natura 2000-lagstiftningen bedöms inte tillräcklig för populationer utanför Natura 2000-områden. Backsippa har gränsen för sitt huvudsakliga utbredningsområde i Västmanland och Länsstyrelsen konstaterar att den minskat kraftigt eller försvunnit från många av sina växtplatser. Spetsnate finns bara på ett par platser i länet och är nationellt ovanlig. Risken för negativ fysisk påverkan på denna art genom olika former av verksamheter bedöms stor. Samtliga dessa arter är idag ofta föremål för dispensprövning eller artskyddssamråd trots att de inte förekommer på så många platser i länet. Länsstyrelsen bedömer att fridlysningen är avgörande för att dessa arter inte ska minska regionalt i länet och därmed påverka den nationella utbredningen.

Fönsterlav och renlavar

Länsstyrelsen ställer sig frågande till om det är ändamålsenligt att fridlysa fönsterlav och renlavar i Västmanland. Länsstyrelsen bedömer att det kan vara svårt att bedriva tillsyn av fridlysning för denna grupp lavar. Det bedöms mycket svårt att avgöra varifrån de lavar som säljs kommer och därmed om de omfattas av förbudet. Det bedöms också vara en liten risk för omfattande skada på arterna i länet till följd av kommersiell försäljning.

Konsekvensutredning av förslag till nationellt fridlysta arter

1. Inledning

Länsstyrelsen ställer sig frågande till att konsekvenserna har utretts i tillräcklig grad för de arter där skyddet har tagits bort eller justerats. Länsstyrelsen bedömer att det kan få allvarliga konsekvenser för känsliga och hotade arter eftersom ingen noggrannare analys av förutsättningar och konsekvenser för enskilda arter har hunnit göras.

Länsstyrelsen saknar resonemang kring varför skyddet för flera hotade och känsliga arter tas bort. En konsekvensutredning bör göras för respektive art om det ska kunna utgöra vetenskaplig grund för ändring av skyddet. Länsstyrelsen anser att det regionala perspektivet och risk för påverkan på en arts utbredningsområde saknas vid bedömning av skyddsbehovet.

2.6.1 Konsekvenser för staten

Ärendemängden avseende dispensprövningar kommer sannolikt minska till följd av att skyddet för mistel försvinner, men sannolikt kommer behovet av dispensprövning för igelkott att öka i motsvarande mängd. Dispensbehovet bedöms även kunna öka kopplat till vissa insamlingsmetoder för insekter med anledning av att flera nya insektsarter blir fridlysta. Den stora mängden artskyddsärenden i Västmanlands län är samråd om artskydd i syfte att undvika påverkan. Denna ärendemängd bedöms inte minska annat än försumbart eftersom de flesta av dessa ärenden även rör arter som skyddas av EU:s art- och habitatdirektiv. Sammantaget bedöms ärendemängden enbart påverkas marginellt av förslaget.

Länsstyrelsen bedömer att föreslagna förändringar kommer att innebära ett stort initialt informationsbehov till både allmänhet och verksamhetsutövare. Med anledning av att fridlysningen föreslås bli mer komplex med fler kategorier och undantag, samt omfatta fler svårbestämda arter, kommer det att bli svårare för verksamhetsutövare och allmänhet att förstå i enskilda situationer om en art är fridlyst eller inte respektive om undantagen aktualiseras. Det kommer därför att finnas ett stort behov av löpande vägledning och information från Länsstyrelsen.

Länsstyrelsen efterlyser vägledning kopplat till de nya arter som kommer att omfattas av fridlysning, om förutsättningar för skydd och behov av hänsyn och anpassningar där kunskapsläget är bristfälligt, till exempel för igelkott.

2.6.2 Konsekvenser för kommuner och regioner

Förslaget kan innebära att det blir en större arbetsbelastning på kommuner och andra verksamhetsutövare för att de ska uppfylla kunskapskravet inför detaljplanering och andra åtgärder. Eftersom flera av de nya arter som föreslås bli fridlysta inom artgrupperna lavar, svampar och insekter är svårbestämda, så kommer det sannolikt att krävas specialistkunskaper och artspecifika inventeringar i miljöer där dessa kan förekomma. Flertalet av dessa arter är knapphändigt inventerade i länet och befintlig kunskap om artfynd är i regel inte tillräckliga.

Borttagande av fridlysningen för flera vanliga arter samt lättnader för verksamheter som har annat syfte bedöms generellt underlätta för genomförande av olika samhällsbyggnadsprocesser.

Länsstyrelsen bedömer att detta i Västmanland främst kommer att få en tydlig effekt kopplat till ändringar i skyddet för misteln och åtgärder i eller nära tätorter där arten är vanlig.

Allmänna synpunkter

Länsstyrelsen ställer sig frågande till att föreslagen lista över nationellt fridlysta arter inte remissas samordnat med förslag till ändringar i artskyddsförordningen. För att kunna bedöma konsekvenserna av att en art läggs till eller tas bort från listan måste lagstiftarens förslag rörande fridlysningsparagraferna vara klargjorda. Frågorna bör hanteras samordnat och inte i två olika remissomgångar. Länsstyrelsen noterar även att remissen om utredning av artskyddsförordningen inte skickats till samtliga Länsstyrelser, vilket ytterligare försvårar bedömning av listans konsekvenser, eftersom nu aktuell remiss hänvisar till den förra utredningen.

Länsstyrelsen ställer sig frågande till om det är ändamålsenligt att en fullständig fridlysning inte ska kunna inkludera även hotade arter i lägre hotkategorier som inte är CR (akut hotad) eller EN (starkt hotad). Länsstyrelsen bedömer att fridlysning kan fylla en avgörande funktion för att förhindra att en arts hotstatus förvärras och menar att det i dessa fall bör vara motiverat med fridlysning även om arterna inte har högsta hotstatus idag.

Länsstyrelsen ställer sig frågande till lämpligheten av att uppdatera en arts fridlysning så ofta som var femte år. Artskydd behöver hanteras utifrån ett mer långsiktigt perspektiv och det vore inte ändamålsenligt om skyddet för en enskild art ändras alltför ofta. Det blir svårare för enskilda att hålla reda på vilka arter som är fridlysta och svårare att bedöma kumulativ påverkan från olika verksamheter och åtgärder.

Länsstyrelsen föreslår att myndigheters möjlighet att utföra skötselåtgärder utan hinder av fridlysningen, i syfte att gynna fridlysta arter, utreds. Flera fridlysta arter enligt listan är skötselkrävande eller kan kräva enstaka skötselinsatser för att överleva långsiktigt. Det bedöms inte ändamålsenligt att fridlysning hindrar vård och skötsel av en fridlyst art som behöver skötselåtgärder, även om åtgärderna innebär viss temporär påverkan på individer av arten. Samtidigt bör sådan skötsel ske under kontrollerade former och med stöd av sakkunnig och därför

kan det vara olämpligt med ett generellt undantag. Frågan bör därför utredas.

De som medverkat i beslutet

Beslut i detta yttrande har fattats av landshövding Acko Ankarberg Johansson med naturvårdshandläggare Kristina Hanson som föredragande. I den slutliga handläggningen har också vikarierande länsråd Stefan Renlund, avdelningschef Åsa Halldorf och vattenvårdshandläggare Gunilla Alm medverkat.

Denna handling har godkänts digitalt och saknar därför namnunderskrift.